

Phonetic adaptation of second-language loanwords in Transcarpathian Hungarian and Ukrainian

The study of phonetic changes in loanwords is an important segment of contact linguistics. The study of phonetic issues is of particular importance in cases where we wish to discuss relationships between unrelated languages and loanwords that have become established as a result of these relationships. Such a relationship is also the case for Ukrainian/Russian, which belongs to the Slavic language family, and Hungarian, which belongs to the Finno-Ugric language family. The differences in the phonetic systems of Ukrainian, Russian and Hungarian provide an excellent opportunity for loanwords to undergo characteristic phonetic modifications during their being borrowed, whether in the form of Hungarianisms established in Ukrainian or Russian or in that of Ukrainian and Russian lexical elements transferred into Hungarian. In the present study, we try to summarise the main features of the phonetic changes in Hungarian loanwords in Transcarpathian and other Ukrainian literary works in Western Ukraine, and in Russian and Ukrainian loanwords in Transcarpathian Hungarian dialects.

Keywords: Hungarian loanwords in Transcarpathian and other Ukrainian literary works, Russian and Ukrainian loanwords in Transcarpathian Hungarian dialects, phonetic changes.

BÁRÁNY ERZSÉBET

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Nyíregyházi Egyetem

GAZDAG VILMOS

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

TUDOMÁNYTÖRTÉNET

Emlékezés Szily Kálmánra

1838-ban született, 1924-ben hunyt el. Fizikus, nyelvész, műegyetemi tanár, tudományszervező, az MTA-nak majdnem 20 éven át főtitkára, közel hatvan éven át tagja volt. Természetes, hogy az Akadémia ünnepélyesen, temetői koszorúzással egybekötött emlékezéssel idézte meg szellemét. Nyelvtudomány-történeti szempontból Szily tudományszervező munkássága kiemelkedő volt. Ez ad nekünk, nyelvészeknek okot arra, hogy megemlékezzünk róla. Tudniillik a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak és folyóiratának, a Magyar Nyelvnek a létrejöttében nélkülözhetetlenül fontos szerepet játszott. Nem lankadó lendülettel segítette mindkettőnek a létrehozását, illetőleg megindítását, majd működését.

SZATHMÁRI ISTVÁN kitűnő társaságtörténeti monográfiájában (A Magyar Nyelvtudományi Társaság története (1904–2005). Magyar Nyelvtudományi Társaság – Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2015) joggal írta, hogy a Társaság kései megalakulásának fő oka az volt, hogy „csak 1904-ben támadt olyan igazi szervező és mindenre figyelő, ha-

tározott egyéniség, mint Szily Kálmán, aki példamutató módon szervezte meg a szóban forgó Társaságot, s indította útjára a Társaság folyóiratát, a Magyar Nyelvet is” (21–22). Szily legismertebb nyelvtudományi munkája A magyar nyelvújítás szótára (A kedveltebb képzések és képzésmódok jegyzékével. 1. 1902, 2. 1908. Budapest, Hornyánszky Viktor kiadása), amely ma is alapműnek számít, népszerűségéből mit sem veszített, ezért a Nap Kiadó 1994-ben reprint formában újra megjelentette (1999-ben változatlan utánnomása is napvilágot látott).

Megjegyzendő, hogy Szily a Királyi Magyar Természettudományi Társulatnak a megszervezője és három évtizeden át elnöke is volt. A Műegyetemen a kedvelt előadók közé tartozott: logikusan felépített előadásait külföldi útjain is szívesen hallgatták. A tény, hogy Magyarországon technikum és kollégium viseli a nevét, önmagáért beszél.

Fölmerülhet azonban a kérdés: vajon hogyan, miért került a fizika tudósa a magyar nyelv és nyelvtudomány bűvkörébe? Akkor még nem volt Magyar Nyelvtudományi Társaság, de Magyar Nyelv sem. Talán nem járok messze az igazságtól, ha abból indulok ki, hogy Magyarországon a 19. század végén az anyanyelv iránti érdeklődést, a vele való foglalkozás hasznosságának, illendőségének értelmiségi hagyományát, a szaknyelvek gyakorlati szempontból fontos kérdéskörét értelmiségi körökben napirenden tartották. Ebből vezethető le a Magyar Nyelvtudományi Társaság létrehozásának az igénye is. S az ezt felismerők között volt Szily Kálmán is, aki kezdettől fogva sürgette mindkettőnek a megindítását.

Szily Kálmán a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak 18 éven át volt elnöke (1904–1921), a Magyar Nyelvnek pedig 1923-ig szerkesztője. Figyelemre méltó, hogyan nyilatkozott szerkesztői tevékenysége kapcsán Gombocz Zoltánról. Erről az 1914-es évet összefoglaló közgyűlési jelentésben olvashatunk (MNY. 1915: 190): „A közgyűlés [...] hálás köszönetét fejezi ki Gombocz Zoltánnak 10 éven át kifejtett buzgó működéséért. Az elnök ehhez a maga külön köszönetét is csatolja[,] és hálásan emlékezik meg Gombocz Zoltánnak különösen szerkesztői minőségben kifejtett működéséről. Öreg napjainak kiváló öröme volt az, hogy 10 esztendőn át a legteljesebb egyetértésben szerkeszthette vele a Magyar Nyelvet” (idézi SZATHMÁRI 2015: 37). Ami a Társaság gazdálkodását illeti, SZATHMÁRI szerint csak a „mintaszerű” jelzővel illethető. „Úgy sejtem, ez is mindenekelőtt Szily Kálmánnak köszönhető” (i. m. 39). A társaság első korszakában Szily irányítása alatt „a Társaság minden tettén ott volt az ő keze nyoma” (i. m. 49). Kortársainak tisztelete övezte őt. A Magyar Nyelvtudományi Társaság főhajtással emlékezik rá halálának centenáriumán.

KISS JENŐ

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem